Otázka: Trest smrti

Předmět: Společenské vědy

Přidal(a): Karolína Miklasová

Úvod

Cílem této seminární práce je blíže si představit problematiku trestu smrti. Téma, jenž je diskutováno nejen v úzkém kruhu odborníků, ale také mezi laickou veřejností. Ačkoliv je diskuse o zavedení trestu smrti v České republice zbytečná, z důvodu zavázání našeho státu k mezinárodním dohodám, které trest smrti nepřipouští, je i přes to mezi lidmi probírán a vyskytují se zde různé pohledy a názory na danou problematiku. Budu se věnovat jak historickému vývoji, tak i argumenty, které jsou často chybně prezentovány odpůrci, ale i zastánci trestu smrti.

Prvním impulsem pro výběr tématu bylo, že trest smrti patří k jednomu z nejkontroverznějších témat, kterým se naše společnost zabývá, a na kterém se nejspíš se nikdy neshodne, jelikož možnost kompromisu je naprosto vyloučená. Nikdo nemůže stát uprostřed, tudíž si každý musí jasně zvolit stranu, na které stojí, a proto snažit se objektivně popsat tento problém, představuje dle mého názoru určitou výzvu, kterou jsem se rozhodla přijmout.

Co mě dále motivovalo byl fakt, že každý den jsou lidé po celém světě souzeni a popravováni na základě zločinu, kterého se ve svém jednání dopustili. Přestože počet států uznávající trest smrti klesá, je tento nejvyšší trest stále legální v 56 zemích, z nichž ne všechny mají stejné metody výkonu trestu, či stejné důvody. V USA se nejtěžší rozsudek týká zločinců odsouzených za vraždu, pašování drog, či velezradu, kdežto v Íránu se trestu oběšení dočkají i ti, kteří spolu navázali homosexuální styk, či stejně jako v Číně se vyznačují odlišným politickým smýšlením.

Seminární práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část a text je dále rozdělen na kapitoly, které se podřizují výše uvedenému cíli. V první kapitole se budu krátce věnovat

definici trestu, jeho funkcí a také trestu smrti, na což navážu průřezem světové a české historie.

V druhé kapitole se zabývám argumenty, jenž podporují, anebo odmítají trest smrti. Zde můžeme polemizovat, zda funguje trest smrti jako účinná obrana společnosti nebo ne.

Vymezení a historie trestu smrti

Definice trestu

Dříve než se začneme zabývat trestem smrti, je nutné definovat si pojem trest. Trest je právní následek trestného činu. Lze jej definovat jako omezení, či újmu, která je spojena s porušením společenských, mravních, právních, náboženských či sportovních pravidel, na jejich dodržování trvá určitá část lidí. Pojem trest se nerovná a neměl by tedy být spojován s pojmem pomsta. Pomsta na rozdíl od trestu není vykonávána zmocněnou autoritou, nýbrž bývá často vykonávána přímo obětí. Trest slouží k ochraně společnosti a působí proti osobě, která se dopustila protiprávního činu.

Funkce trestu

Funkcemi trestu se zabývají filozofická východiska. Konkrétně tím, co se potrestáním sleduje a zda se sledované cíle trestu naplní. Podle V. Mařádka (2005, s. 38) existuje sedm funkcí trestu:

- **Funkce msty a odplaty** – zde se nejedná o funkci moderní penologie[1], jde o jednu z nejstarších funkcí trestu.
- **Funkce represivní** – pokud by byl trest pouze represí, byl by neefektivní a často dokonce i kontraproduktivní
- **Funkce vyrovnávací na ose oběť / pachatel** – lze se setkat i s pojmem úměrnost trestu, který analyzuje spíše rovnováhu trestu se spáchaným trestným činem, dalo by se použít i pojmy funkce – trest musí být vždy újmou, jinak by ztratil smysl.
- **Funkce preventivní (odstrašující)** – generálně pro všechny občany a individuálně pro pachatele trestných činů.
- **Funkce solidarizace** – podle sociologa R. K. Metrona jde o sociální funkci trestu v komunitě, a to v tom případě, kdy potrestání zločince může obnovit (nebo obnovuje)

solidaritu komunity, kterou pachatel svým činem oslabil.
- **Funkce izolace** – zvláště nebezpečný vězeň je izolován od ostatní společnosti, aby jí nemohl dále škodit (např. doživotní trest odnětí svobody).
- **Výchovná funkce trestu** – jde o základní funkci v moderní penologii. Klade si za cíl vězně formovat pozitivním způsobem.

Trest smrti

Trestem smrti (jinak také nejvyšším nebo absolutním trestem) rozumíme zbavení života uloženého soudem jako trest většinou za velmi závažný zločin. Nejedná se o svévolnou mimosoudní popravu. Je to jedním ze způsobů postihu pachatele, který se formoval ve staletém vývoji trestního systému a který má i dnes své místo v soustavě trestních sankcí i přesto, se k prvnímu zrušení trestu smrti došlo již za dob starověkého Říma. *„V této mnohdy značně složité soustavě trestních sankcí bezesporu specifickou úlohu vždy sehrál trest smrti jakožto trest nejvyšší, trest absolutní, dnes označovaný jako trest výjimečný.“* ***[2]*** Takto bývá označován z důvodu jeho definitivnosti – po vykonání trestu smrti není možná potenciální náprava v případě, že by došlo k odsouzení nevinného člověka, tedy v případě tzv. justičního omylu, který nezřídka kdy skončí až justiční vraždou.

Průřez historie trestu smrti ve světě

1) Starověk

Písemné památky o existenci trestu smrti lze najít již u nejstarších lidských společenství. Zrození prvních formálních sankcí je spojováno se vznikem prvních států a „civilizace“, s formulováním právních kodexů spojených s jmény Chamurappi, Mojžíše atd. (Nevřala 2005, s.22)

V době 2. tisíce př. n. l. vydal starobabylonský panovník Chamurappiho zákoník, který byl psán akkadštinou. Zákoník fungoval na principu „oko za oko, zub za zub“. Trest smrti v této době tedy stojí na satisfakce a je schválen státem. Postavil popravu zločince do světa správního skutku, určité odplaty pro pachatele. Příkladně dvacátý paragraf zákoníku, který říká, že *vypukne-li v domě oheň a někdo z těch, kdo přišli hasit, spočine okem na majetku vlastníka domu a majetek pána domu vezme, bude do téhož ohně vržen*.[3] Chamurappi se poté stal předlohou pro biblické zákony Židů, pro islámské právo Šaría či zákony starého Řecka a Říma, a

dokonce i pro středověké evropské právo. Z tohoto pohledu zůstalo i v těchto pramenech hlavním cílem trestu odplata, zneschopnění či odstrašení. Hlavní smysl moderního práva, tedy zůstal upozaděn.

V 7. století před Kristem byl Aššurbanipal, nejmocnější asyrský král, znám tím, že vězně předhazoval obrovským dogám. Egypťané dělali něco podobného, jen dávali přednost krokodýlům.

V průběhu staletí byli odsouzenci k smrti požíráni, drásáni, drceni podle toho, jaké zvíře bylo k exekuci vybráno. V Kartágu a Indii nechávali odsouzence rozdupat na kaši slony. Předhazování odsouzenců psům byl však nejhanebnější a nejpotupnější trest rozšířený po celém světě – v Orientu, v Číně, v Japonsku, v Africe a velmi často i v Evropě.

Během dobývání Ameriky přivezli Španělé psy do zámoří a nechali jimi roztrhat stovky Aztéků a Inků. Germáni znali jiný zákonný trest, vyhrazený ženám: odsouzenkyně byla přivázána za vlasy k divokému koni a usmýkána k smrti. Ve Francii a v Anglii uplatňovali tento trest vůči otcovrahům.

Římané využívali zvířat k hrdelnímu trestu tak nebývalou měrou, že si to ani nedovedeme představit. Během několika staletí, kdy se šelem s větším či menším zápalem v různých obdobích k hrdelním trestům používalo, doznala praxe několika změn. Odsouzenci, kteří byli předhazováni šelmám buď jednotlivě nebo ve skupinách, byli zprvu svázáni, později volní, ale s holýma rukama. Pak dostávali i lehké zbraně, aby jejich odpor a agónie trvaly déle. Některým se podařilo zabít jednu nebo dvě šelmy, než nakonec podlehly útoku třetí. Nakonec se přišlo na to, že by bylo možné učinit výkon trestu součástí divadelních her, jež byly umně inscenovány a v nichž smrt odsouzeného znamenala vyvrcholení. V představeních hráli často profesionální herci, ve finále pak byly přivedeny odsouzené ženy, které, jak to odpovídalo logice hry, se „odevzdaly“ některému zvířeti obdařenému zvlášť velkým údem, například medvědovi nebo oslu, symbolům chlípnosti. Pokud to nešťastnice přežily, byly ihned na scéně zardoušeny.

Ve Francii, Anglii a v Holandsku užívali často jiný trest: na holé břicho obžalovaného dali obrácený kotlík nebo klec a dovnitř byly vypuštěny krysy, lasice nebo plši. Pak byl na dně kotlíku nebo klece rozdělán oheň, jehož se zvířata k smrti bála. Aby se zachránila, hryzala v panice břicho odsouzeného, až se mu prokousala do útrob.

V Jižní a Střední Americe, a také v některých oblastech Afriky, platilo za horší smrt, než být předhozen šelmám ponechání napospas nepatrnému blanokřídlému hmyzu nebo mravencům, kteří se stěhují po milionech.

2) Středověk

Evropa se v době vzkvétající křesťanské kultury ubírala jiným směrem než východ, což se pochopitelně projevilo také u trestu smrti. To ovšem neznamená, že trest smrti měl nějakou výrazně humánní úroveň.

Za humánní se v tehdejší době považovalo to, že si odsouzený mohl vybrat, zda bude upálen rychle, anebo si zvolí pomalejší způsob. Rychlejší smrt spočívala v tom, že odsouzený měl na krku zavěšený pytlík s výbušninou, který když se rozehřál, explodoval. Pokud si odsouzený zvolil pomalou smrt, byl kolem něj ovinut železný řetěz, který způsoboval mnohem větší utrpení.

Výkon trestu se prováděl s jediným záměrem, a to aby bylo obyvatelstvo zastrašeno a vyvarovalo se nezákonné činnosti, která by mohla vést k uložení tohoto absolutního trestu.

K represím se užívalo nejprve církevních tribunálů, ale od 15. stol. se výkon spravedlnosti posunul k světskému rameni, ale i přesto existovalo spoustu tribunálů, kde zasedali církevní představitelé nebo laici. Ty byly zřízeny kvůli čarodějnickým procesům.

V evropských křesťanských státech v období 12. – 18. století by trest smrti doveden téměř v „dokonalosti“. Prováděl se zvláště brutálními způsoby (rozpárání břicha, smrtící půst, pohřbení za živa, rozřezávání, rozčtvrcení a roztrhání, rozdrcení nebo rozdrcení vahou, estrapáda, garota, ukřižování, ukamenování, otrávení, upálení, utopení, sekyra, meč, šibenice, nabíjení kůlu, lámání v kole, gilotina…) Samotné popravy poutaly značnou pozornost. Při každé se se scházel velký počet lidí, a dokonce katovi tleskali.

Na východě bylo rozpárání břicha spjato s typickým způsobem usmrcení, s harakiri. Dříve než se harakiri stalo sebevražednou metodou, používalo se k popravování. V 15. stol. císařská justice přijala harakiri a odsouzení šlechtici a samurajové si mohli vybrat, jestli si vezmou život sami, anebo jim k tomu dopomůže kat. Hodnostáři a výkvět aristokracie si nejen sami otvírali břicha, ale ještě si i sami podřezávali hrdla. Přípravu na harakiri začínal japonský šlechtic zpravidla hostinou a meditací s cílem duševně se koncentrovat. Pak si klekl na rohož a pokračoval v meditaci, načež začal chladnokrevně odkládat oděv, až byl od kyčlí nahoru nahý. V poloze na bobku pak položil oděv za sebe a rukávy svázal pod koleny do uzlu. Jeho nejlepší přítel, kterého sám vybral, mu podal malou šavli. Sebevrah ji zdvihnul s úctou k čelu a pak, stále vznešeně a pomalu, si vrazil zbraň do levého boku tak, aby prošla napříč tělem a vyšla pravým bokem ven. V tu chvíli se přítel, pro něhož byla veliká čest být vybrán a jenž sledoval

všechny sebevrahovy pohyby, prudce vztyčil. Zároveň vytáhl šavli z pochvy a srazil odsouzenému hlavu.

Velké změny v zacházení a celkovému postavení k trestu smrti se změnilo s příchodem osvícenství. Filozof Cesare Beccaria se v jeho díle nazvaném „O zločinech a trestech“ ozval proti trestu smrti. Prohlásil, že trest smrti není nutný a není ani odstrašující, proto navrhl řešení doživotního otroctví. Mnoho zemí postupně opouštělo od trestu smrti.

Historie trestu smrti v Čechách a na Moravě

1) Středověk

První zprávy o soudnictví pochází z roku 849 v tzv. Fuldských letopisech, týkajících se vyjednávání mezi Franky a Slovany. Rokování se účastnili muži zákona (legis) a také zvyků (consuetudines). Tyto 2 pojmy byly rozlišovány a na našem území platilo především právo zvykové, které se drželo tradic a obyčejů. Z této doby se zachoval tzv. Soudní zákon pro laiky „Zákon sudnyj judem“, který se snažil aplikovat normy církevního práva na světskou společnost.

Jedním ze zvláštních druhů soudního řízení byl až do konce 14. stol. tzv. Boží soud – ordálové řízení. Pokud ani jedna strana nemohla dokázat svou nevinu (a tím pádem vinu strany druhé), mohl soud přikázat, že pravdivé tvrzení prokáže bůh. Soudci zde nerozhodovali, pouze sledovali, zda jsou dodržována pravidla, při nichž dokazování probíhalo. Po skončení konstatovali výsledek, který byl výsledkem božího rozhodnutí, a tedy mimo jakoukoli kritiku.

Až do konce 14. století byly u nás rozeznávány následující formy ordálu: soud vody, soud žhavého železa, soudní souboj, ordálová přísaha, losování. Ordál vody byl založen na přesvědčení, že voda jakožto živel čistý svázaného provinilce buď přijme (pokud se utopí, je vinen), nebo nepřijme, resp. odmítne jej přijmout a je tedy nevinen.

V průběhu deseti staletí skončil na popravištích život tisíců obyvatel českých zemí, skutečných delikventů, ale i nevinných obětí tehdejší justice.

Vybrala jsem pouze některé zajímavé případy, které se pokusím popsat. Smutné osudy lidí můžeme sledovat v písemných pramenech od 11. st. V té době, jak vypráví kronikář Kosmas, usiloval německý panovník Jindřich III. o těsnější připoutání Čech k říši. Narazil však na odpor

knížete Břetislava I. Po neúspěšném jednání následovalo v srpnu 1040 tažení německého vojska na naše území. Zatímco jedna část byla poražena ve Všerubském průsmyku, druhou zrádně vpustil do země správce bílinského hradu Prkoš. Na svůj čin doplatil, neboť „…kníže rozhněvav se dal mu vyloupat oči, utíti ruce i nohy a hoditi ho do hlubin řeky“.

Když bylo v roce 1130 odhaleno spiknutí proti knížeti Soběslavu I. dostali se iniciátoři vraždy se svými pomocníky do rukou mistra ostrého meče. Mnich sázavský ve své kronice líčí, že jeden delikvent „…sám sebe i jiné vlastními ústy obvinil, byl potom s druhy vyveden z rady a druhého dne byly jemu, jeho bratru Střezimírovi a jednomu lékaři usekány na tržišti všechny údy. Výše řečení dva synové ďáblovi podstoupili neslýchaná muka: byli totiž těsně vpleteni do kola, oči jim byly vyloupnuty, ruce a jazyk uříznuty a s přelámanými hnáty položeni na sloupy k jejich smrti přichystané, bídný život skončili“. Z kroniky se dále dovídáme, že jiní účastníci spiknutí byli odkázáni k božímu soudu (ordálu) a museli přejít rozžhavená železa. Tímto způsobem byla „zjištěna“ jejich vina, a tak je neminul hrdelní trest, kat je sťal na náměstí sekerou.

Koncem srpna 1571 byl v Šamonicích poblíž Písku zákeřně zavražděn rytíř Ludvík Lorecký ze Lkouše a jeho dvě děti. Podnět k tomuto činu dal místní rychtář Petr Dulík, pod jeho vedením vraždilo dalších šest osob. Všichni se brzy dostali do vězení a v blatenské mučírně se postupně přiznávali k hrdelnímu zločinu. Je nabíledni, že jim soud vyměřil zostřené tresty smrti, exekuce se konaly koncem září v Blatné. v kronice Marka Bydžovského z Florentina čteme, že nejhůře dopadl Petr Dulík: „…katové jej vzali a vedli jej k tomu rumpálu, který byl k tomu připravenej a svlékše ho z rubáše, opásali jej jakejmsi hadrem, a tak ho na ten rumpál položili, přivázavše ho několika řetězy v půli, za hrdlo, za ruce i za nohy, a tak jej pekli. A Jíra, kat táborský, maje kropáč, vomáčel jej v vroucí smole, tím ho kropil a potíral, a když se to sprejštilo, tehdy to z něho strouhákem k tomu přistrojeným strouhal, a to trápení jeho trvalo k půlhodině. Potom přijel pan hejtman krajský, pan Bohuslav Malovec, kázal mu konec učiniti. Tu katové nametavše pod něho slámy, jej zadusili, neb jest ještě živ byl. A jistě že jest musil býti trpělivý, neb co sou jej tak pekli, nic neřekl, ani nekřičel“.

2) Novověk

Velké změny v soudnictví, především v oblasti mučení a hrdelního trest, pak byla doby vlády Marie Terezie (1741–1780) a jejího syna Josefa II. (1780-1790). Trestní řízení se od roku 1707 řídilo zákoníkem Josefa I. a platil pro české země. Změna přišla poté s terezínským trestním zákoníkem, kde se hlavním důkazním prostředkem stala **tortura**, mučení obžalovaného za účelem doznání, které bylo považováno za nesporný důkaz.

Tortura respektovala společenské postavení obžalovaných. Nesměly být trápeny osoby šlechtického původu (mohly být však mučeny například pro zradu země), osoby duševně choré, nedospělé do 14 let věku, muži nad 60 let, těhotné ženy, těžce nemocní. Jednotlivá mučení neměla trvat déle než 15 minut. V roce 1776 bylo její používání zakázáno. Procesní pravidla Tereziány pak byla zrušena Obecným soudním řádem kriminálním z roku 1788, kde je již výslovně stanoveno, že se tortura nepoužívá (Monestier 1999, s. 342).

Trestní zákoník se mění i za Josefa II., kde byla pevně zakotvena zásada legální, tedy žádný zločin bez zákona, žádný trest bez zákona. Byl zrušen delikt čarodějnictví a manželská nevěra se stala pouhou záležitostí soukromé žaloby.

3) První republika a zrušení trestu smrti v Česku

V Československu bylo po roce 1918 přijato trestní právo z Rakouska – Uherska. Po roce 1920 mohl být trest smrti uložen pouze při stanném právu nebo u doživotně odsouzeného, který opětovně spáchal trestný čin, za který byl odsouzen.

V letech 1918 až 1938 bylo popraveno 15 osob, situace se radikálně změnila po německé okupaci. V té době proslula pankrácká věznice, jež byla vybudována německým soudem a která sloužila k popravám lidí odsouzených za politické, hospodářské i kriminální činy (Monestier 1999, s. 371).

Další období českého státu je charakterizováno událostmi spojenými s Mnichovem 1938 a s diktátem, který tam byl přijat. Jednalo se o odstoupení pohraničí Německu. Do roku 1945 jsme byli v područí nacistického Německa. Dne 12. července 1950 byl vydán nový trestní zákon (č. 86 Sb.), ve kterém zůstal trest smrti, a který, jak uvádí § 29, se vykonává oběšením a v době zvýšeného ohrožení státu i zastřelením. Kromě nepolitických trestných činů (např. vraždy) bylo jeho užití navíc rozšířeno i na delikty politického charakteru. V padesátých letech sloužila pankrácká věznice k výkonu trestů politických vězňů. Zde jich přišlo o život více než dvě stovky. Poslední politická poprava byla provedena v roce 1960. V roce 1978 podepsalo 350 lidí petici (součást Charty 77) žádající zrušení trestu smrti s názvem „Trest smrti je jedna z nejtemnějších skvrn na tváři našeho věku“. Petice byla zaslána Federálnímu shromáždění ČSSR. Mezi podepsanými byli např. Václav Havel, Ivan Klíma, Karel Kyncl, Jaroslav Hutka, Marta Kubišová, Jan Ruml, Jaroslav Seifert. Poslední poprava v Československu byla provedena 2. února 1989, kdy byl v pankrácké věznici pověšen pětinásobný vrah (Monestier 1999, s. 373).

Celkem bylo v letech 1918 až 1989 v Československu popraveno na 1207 lidí (číslo nezahrnuje popravy za německé okupace; jen v pražské pankrácké věznici bylo popraveno gilotinou přes tisíc lidí).

Nejvíce poprav se uskutečnilo od května 1945 do konce roku 1948, kdy bylo popraveno na 750 osob, z toho přes 730 na základě takzvaných retribučních dekretů. Podle nich mimo jiné mimořádné lidové soudy soudily „nacistické zločince, zrádce a jejich pomahače“. Z politických důvodů bylo nejvíce lidí popraveno v letech 1948 až 1953, a to v téměř 190 případech. Mnohdy šlo o zinscenované procesy a justiční vraždy, jako například v případě političky Milady Horákové, nebo člena KSČ Rudolfa Slánského.

Poslední poprava v Československu se konala 8. června 1989 v Bratislavě. Štefan Svitek dostal absolutní trest za to, že umlátil sekerou manželku a dvě dcery. Poslední poprava v nynější ČR byla vykonána 2. února 1989. Vladimír Lulek byl odsouzený za pětinásobnou vraždu a pokus o vraždu. Poslední popravenou ženou se 12. března 1975 stala Olga Hepnarová, která úmyslně vjela nákladním vozem mezi lidi na zastávce tramvaje v Praze 7 a zabila osm lidí. (ČTK, 5.2 2020

Argumenty podporující a odsuzující trest smrti

Finanční rámec trestu smrti

Jedním z hlavních argumentů zastánců trestu smrti je nákladnost doživotního trestu smrti v porovnání s trestem smrti. Opak je ale pravdou, dle mnohých výzkumů je trest smrti mnohonásobně dražší než doživotní pobyt ve vězení. Jedním z důvodů, proč je absolutní trest mnohem nákladnější, je potřeba prokázat pachatelovu nezpochybnitelnou vinu a dovolit mu využít všech možných řádných i mimořádných prostředků, které právní řád nabízí. Kromě soudce a poroty se platí také experti, kteří posuzují sporné otázky, prokuratura, obhajoba a také vězňův pobyt, který je několikaletý. Tento samotný pobyt je mnohdy dražší než v případě normálního uvěznění, protože jsou vězni na samostatných celách s nejvyšší mírou ostrahy. Například v Kalifornii zaplatí až o 90 000 dolarů ročně více než za ostatní vězně.

Donald McCartin, vysloužilý soudce v Kalifornii, který sám odsoudil k smrti 9 mužů a považuje se za pravicového republikána, řekl o trestu smrti: „Je to vyhazování peněz a času. Je 10x dražší

je zabít, než je nechat naživu. (…) Jediné, co to skutečně přináší, je prodlužování utrpení rodin těch obětí.[4]

Mezi světové moderní prostředky, jimiž se trest smrti vykonává, se řadí elektrické křeslo, plynová komora a smrtící injekce. Když vezmeme v úvahu popravu elektrickým křeslem, celková cena se vyšplhá až na 3-5 milionů dolarů.

Ochrana společnosti

Přívrženci trestu smrti tvrdí, že poprava je nezbytná, z důvodu zabránění pachateli vykonat tento čin znovu. Tvrdí, že pokud je člověk schopen zabíjet, pak tím spíše ustanovuje soudy, které posoudí skutečnost a vydají výrok smrti shodující se s obecně uznávaným právem.

Vinu za zabití nenese tedy zákonodárce, soudce, ani kat. Vinu nese usmrcený zločinec, který se s plným vědomím dopustil činu podléhajícího trestu smrti. Podle zastánců má trest smrti rozhodně větší účinek než odnětí svobody, protože u recidivistů závažných trestných činů není trest odnětí svobody dostačujícím trestem.

Předpokladem tedy je, že pokud nikdo nebude páchat zločiny vztahující se na nejvyšší trest, pak ani obecně nebude žádné zabíjení v důsledku vykonávání rozsudků smrti. Navíc podle jejich názoru, existence trestu smrti neznamená zabíjení, ale omezování počtu závažné trestné činnosti možností hrozby nejvyššího trestu – trestu smrti.

Bohužel dle mnohých studií vychází najevo, že takový efekt ve skutečnosti neexistuje. 84 % kriminologů se domnívá, že trest smrti nesnižuje kriminalitu, a 87 % se domnívá, že jeho abolice by neměla na situaci žádný zásadní vliv. Představa, že by například vrahy s psychickými poruchami, násilníky, lupiče, kteří zpanikaří, či retardované, kteří nechápou následky svého chování, měla od vykonání trestného činu odradit představa poměrně malé šance odsouzení k smrti, je tedy scestná. Zajímavé je následující grafické znázornění, ze kterého vyplývá, že počet vražd na 100 000 obyvatel je dokonce nižší ve státech, v nichž je trest smrti zrušen. Tento výzkum se ovšem týká Americké společnosti.

Justiční omyl

Existence možnosti justičního omylu je neodmyslitelná. Přestože dnešní trestní justice disponuje řadou nejnovějších mechanismů, zejména metodou DNA analýzy, nelze eliminovat možnost chyby. Lze tedy říci, že justiční omyly existovaly, existují a existovat budou. Pochybení se ovšem netýká jenom trestu smrti, ale i dlouhodobých trestů odnětí svobody. Taková pochybení mohou mít fatální důsledky na osudy nevinných lidí. V případě trestu smrti je hlavním problémem, že výkon je nezvratný a nenapravitelný. Život vrátit nelze, proto tato skutečnost vede k obavám, že bude popravena nevinná osoba. Odpůrci by však mohli namítnout, že oběti vražd jsou také nevinné, a i přesto jsou zbaveny života. Důsledkem tedy je, že při odsuzovaní nevinného k smrti ponecháváme život vinným.

Na našem území nebyl doposud případ justičního omylu prokázán. Mohla by zde být namítnuta existence monstrprocesů z padesátých let v Československu. Zde se ovšem nejednalo o justiční omyl, nýbrž o připravený, vykonstruovaný proces, který směřoval k likvidaci opozice.

Americký vědec Hugo Adam Bedau sesbíral údaje ze 74 případů v období let 1893 až 1692, kde došlo k chybnému odsouzení za zaviněné usmrcení. Údaje ukazují, že ze 74 případů byl v 31 případech uložen trest smrti a vykonán byl v 8 případech. [5] Podle Bedaua bylo ve Spojených státech mezi lety 1900 až 1985 chybně odsouzeno k absolutnímu trestu 349 osob, z čehož bylo 23 popraveno. [6] Existenci justičních omylů dokazuje řada jednotlivých případů. Velmi známým případem, který neskončil popravou, je případ Isidora Zimmermanna. Ten byl v roce 1937, jako 19letý, zatčen spolu s několika lidmi odsouzen za trestný čin vraždy prvního stupně. Byl odsouzen k trestu smrti a od dubna 1938 do ledna 1939 se nacházel v cele smrti v Sing Singu. Během tohoto období byl popraven i jeden ze spoluobviněných. Pouhé dvě hodiny před plánovanou popravou byl Zimmermanovi zmírněn trest na doživotí. Dalších 23 let strávil ve vězení v New Yorku. V únoru 1962 byl na základě státního odvolacího soudu propuštěn, bylo nařízeno nové soudní řízení revidující rozsudek, na základě, něhož bylo obvinění odvoláno. Až v roce 1983 získal od státu New York odškodnění ve výši milion dolarů. Týden nato však zemřel.116 Horším případem byla poprava manželů Rosenbergerových v roce 1953. Manželé byli obviněni a odsouzeni za špionáž. Podkladem byla pouze výpověď švagra Davida Greenglasse. Velkou roli sehrálo rovněž jejich bývalé členství v komunistické straně. Soud jistě nebyl zcela nestranný, neboť nevěnoval velkou pozornost tvrzení obhajoby. Prezident Eisenhower zamítl žádost o milost, a tak byli oba manželé v noci z 19. na 20. června 1953 popraveni. Uvádí se, že matka, než zemřela, dostala pět elektrických šoků, neboť její hlava byla příliš malá pro koženou přilbu se smrtícími elektrodami. Odtajněné dokumenty prokázaly následně jejich nevinu.[7]

Právo na život

Odpůrci trestu smrti argumentují základním nezcizitelným právem jedince na život. Stát není dárcem života jedince, nemá tedy právo na jeho ukončení. Abolicionisté často argumentují tím, že trest smrti je v rozporu s křesťanskou morálkou a zásadou humanismu. Ovšem Starý a Nový zákon, jakož i postoj křesťanské církve, umožňovaly odjakživa státu vykonat trest smrti. Církev byla trestu smrti vždy nakloněná a podporovala stát v jeho uplatňování. Zejména také Jan Pavel II. nesměřoval církev ani Vatikán do boje proti trestu smrti. [8] Je možné vidět v zemích, kde je křesťanská víra velmi silná (např. USA), nakloněnost společnosti k trestu smrti. Tento postoj lze vysvětlit jako odlišné chápání života, kterými se věřící odlišují od nevěřících. Pro věřícího představuje smrt konec pozemského života, není to konec jeho poutě. Nevěřící pokládá smrt za absolutní konec své existence. Antonin Scalia, soudce Nejvyššího soudu v USA, tvrdí: „Čím je země křesťanštější, tím méně považuje trest smrti za nemorální“.[9]

Dalším argumentem jsou humanistické zásady. Argumentují osvícenskými názory, například Caesare Beccarri, Francoise Voltaira a Viktora Hugo. Beccarriovy myšlenky vyjadřovali nesouhlas s právem společnosti vzít jedinci život. Zdůvodňoval to tehdejší legislativou, kde zločinem byla i sebevražda. Vyplývá z toho, že pokud ani jedinec nemůže rozhodovat o svém životě, pak logicky tímto právem nedisponuje ani společnost. Voltaire komentuje práci Beccari a požaduje, aby nejvyšší trest bylo možné pouze ukládat na základě zákonného ustanovení.

Naproti nim se ovšem objevili jiní významní myslitelé této doby, a to J.J. Rousseaua, I. Kant, J. Locke. Rousseaua uvádí: „Abychom se nestali obětí vraha, souhlasíme s tím, že zemřeme, pokud se jím sami staneme.“ Kant rovněž uvádí argument ve prospěch trestu smrti: „Pokud někdo spáchá vraždu, musí zemřít. V tomto případě neexistuje substitut, který by uspokojil požadavky právní spravedlnosti. Neexistuje žádná rovnost mezi zločinem a odplatou, pokud není zločinec odsouzený a usmrcený. Lidé musí trvat na takovém výkonu trestu, jinak by mohli být považováni za spolupachatele porušení právní spravedlnosti.“ Na filosofickém ani morálním poli nelze najít jednoznačné řešení, neboť každý argument může být vyvrácen protiargumentem. Dále bych chtěla uvést pohled Tomáše Garriguea Masaryka na tuto problematiku. Masaryk uvádí: „Můj argument pro trest smrti není, že je odstrašující, ale že je v něm mravní rozměr: vzít člověku život je bezpráví tak strašné, že může být odstraněné jen výkupným stejně těžkým… věřím a čekám, že bude zrušený vyšší vzdělaností a mravností obyvatelstva, souhlasem nás všech“[10] Přestože předpokládal zrušení trestu smrti v budoucnosti, připustil jeho použití v případě, že pachatel svého činu nelituje a neprojevil žádnou úctu k lidskému životu.

V argumentu odpůrců, že každý má právo na život, a nikdo jinému tedy vzít život nemůže, je malinký nedostatek. V ryzí podobě tato myšlenka znamená, že nikdo nikdy nemůže vzít jinému jedinci život. Jak se ale mohou vyrovnat se zákonem, jež omlouvá použití zbraně a možnost případného usmrcení při sebeobraně. Z morálního hlediska samozřejmě omlouváme usmrcení

jedince, pokud splňovalo podmínky vylučující protiprávnost. Problém je spíše jinde. Zastánci totiž mohou argumentovat tím, že se stát nedopouští ničeho zlého, neboť usmrcuje vinnou osobu. Aby trest smrti mohl být morálně ospravedlněn, musel by chránit život nevinných osob a zároveň by život jiných osob měl přednost před právem na život pachatele těžkého zločinu.

Jak lze vidět, existují morální i filosofické argumenty, které vyvolávají další a další reakce. Nelze z těchto argumentů ale vycházet, neboť dle mého názoru bychom se ocitli v bludném diskusním kruhu, kdybychom vycházeli pouze z nich.

Trest smrti v současnosti

Tato kapitola pojednává o vztahu jednotlivých států k trestu smrti. Z mapy lze vyčíst reálnou situaci ve světě. Tmavě modrá barva vyznačuje státy, které trest smrti zrušili, světlé modré jsou státy, kde se trest smrti neaplikoval již přes 10 let, hnědé státy využívají trest smrti jen v dobách války, oranžově vybarvené státy používají trest jen proti dospělým jedincům a červené státy ho používají i proto dětem a mladistvým.

Z tohoto pohledu se může zdát situace v Číně, Pákistánu, Íránu, Saudské Arábii, Jemenu, Kongu a Nigérii alarmující. V USA se ale bohužel také vyskytují případy, kdy byly jejich občané odsouzeni v 17 letech a popraveni ve 26 letech.

V roce 2019 bylo zaznamenaných poprav nejméně 657, a to ve 20 zemích nepočítaje Čínu, kde se mohlo jednat o tisíce poprav. Více než 25 000 lidí čeká na popravu, přestože počet poprav v roce 2019 byl nejnižší za poslední dekádu. Pro představu v roce 2017 bylo popraveno 993.

Zhruba 86 % všech zaznamenaných poprav máji na svědomí 4 země – Írán, Saudská Arábie, Irák a Egypt. Pro Čínu jsou údaje neznámé, protože je tamní úřady chrání jako státní tajemství.

V Asii, USA a arabském světě je proti zrušení trestu smrti silný odpor. [11]

Evropa – Běloruští mrtvý muži

Bělorusko je jedinou zemí v Evropě, kde je ještě stále možné uložit trest smrti. V roce 1996 si mohli občané Běloruska odhlasovat zrušení trestu smrti při sedmi otázkovém referendu, ale

překvapivě hlasovalo 81,8 % voličů pro ponechání trestu smrti. Všechny další Lukašenkovy návrhy byly schváleny, a to konkrétně změna národního dne Běloruska, úprava Ústavy a zákaz prodeje půdy. Toto referendum nebylo uznáno mezinárodními organizacemi včetně Parlamentního shromáždění OBSE, jelikož porušovalo demokratické standarty a jiní jej podepsali jako další upevnění Lukašenkova diktátorství.

Dříve se v Bělorusku vykonávaly tresty smrti v lese. Později se v Minsku zřídilo speciální místo, kde poprava trvala do minuty. Odsouzeného odvedli ze soudní síně, kde mu soudce oznámil, že mu nebyla udělena milost. Odsouzený na znamení porozumění kývne a je veden pryč ze soudní síně, kde se po zavření dveří ozve výstřel. Pak přivedou dalšího. Popravčí nezná ani jméno, ani tvář, protože má možnost zahlédnout pouze zátylek. Jedním z popravčích byl jistý Oleg Alkajev, který vedl zvláštní skupině určené k výkonu poprav v letech 1996 a 2001. Jeho zbraň ale byla údajně zneužita k likvidaci opozičních představitelů, a proto musel odejít do exilu i s rodinou. Ocitl se na běloruské černé listině a dnes žije v Německu.

Alkajev v rozhovoru s Martinem Ocknechtem z iRozhlasu popisuje, jak probíhali popravy za jeho služby. Říká: *„Když jsem nastoupil do funkce velitele skupiny, byl trest smrti vykonáván venku v přírodě, v lese. Formálně byla dodržována instrukce, podle které nesmí být vykonán trest smrti v přítomnosti jiných osob. Neměli o tom vědět jiní odsouzení. Když ale přivezou autem do lesa pět nebo šest lidí, a to auto je padesát nebo šedesát metrů od místa popravy, nelze říct, že to není v přítomnosti jiných odsouzených. Odsouzení nic neviděli, ale slyšeli. Věděli, proč je přivezli. Bylo to prostě barbarství. Lidé ale můžou na druhou stranu namítnout, proč bychom měli odsouzených litovat. Jde ale o to, že tam už nikdo není takový hrdina, jako byl u soudu. Po vynesení rozsudku už jsou to zlomení lidé.“* ***[12]***

Stejně jako tomu bylo v letech, kdy sloužil Alkajev, i dnes se odsouzení, ani jejich rodiny nedozví přesné datum jejich popravy a ani místo odpočinku. Je to tedy i trest nejen pro samotné odsouzené, ale i pro jejich rodiny. Odsouzení jsou psychicky zlomení z toho čekání, nemají už žádnou vlastní vůli. Střelci vykonávají svoji práci čistě mechanicky. V Bělorusku se emoce od trestu smrti naprosto odpojili, nebýt trpících rodin odsouzených.

Blízký východ – Ukamenování

Ukamenování je trestem, který pochází z doby sahající až za počátek našeho letopočtu, který se ujal natolik, že se provádí i v současnosti. Dochází k němu zejména v Saúdské Arábii, Pákistánu a Íránu. *„V roce 1981 hlásila Amnesty International z Pákistánu, že byly odsouzeny k ukamenování dvě osoby, obviněné z uzavření nelegálního sňatku. Z Íránu hlásila táž organizace*

*v roce 1986 osm ukamenování. Od té doby se tímto způsobem udála řada dalších poprav.“**[13]*** Ukamenování je také připodobňováno k lynčování. Nelze s jistotou určit, která osoba zapříčinila smrt odsouzeného, a kamenující si jsou vědomi, že je za kamenování nečeká žádný postih.

Tento druh trestu je typickým pro země, jejichž právní systém vychází z islámského práva, i když Korán tento trest smrti výslovně nezmiňuje. Je ukládán za zločin cizoložství, porušení sabatu a vzpoury dítěte proti rodičům. Poprava je provedena na veřejném místě a je zajištěno, aby odsouzenec nemohl uniknout. Poté se každý z přihlížejících může přímo zúčastnit výkonu tohoto trestu a dotyčná osoba je kamenována tak dlouho, dokud nedojde k její smrti.

Trest smrti v USA

USA je jedinou demokratickou zemí, která má stále zachovaný trest smrti. Nemá však federální předpisy, které by se trestu smrti týkaly, a proto trest smrti vykonává 34 států a 16 ne. V roce 1972 se Nejvyšší soud pod tlakem veřejnosti rozhodl, že je trest smrti neústavní podle Osmého dodatku Ústavy, který říká toto: „Nesmějí být vyžadovány nadměrné kauce, ukládány nadměrné pokuty nebo kruté a mimořádné tresty.“[14] Situace se proto změnila a 629 rozsudků bylo změněno. V roce 1976 se pod tlakem veřejnosti, který trvá dodnes, trest smrti znovu zavedl Ústavní soud. [15] Hlavním důvodem, proč má USA stále trest smrti je, že Amerika klade příliš velký důraz na hodnotu lidové demokracie na místní úrovni, což společně s výkladem pojmu svobody Nejvyšším soudem USA.

Průměrná doba mezi odsouzením a popravou činí 8 a půl roku na území USA, ale jsou i případy kdy se rozmezí týkalo deseti či patnácti let.

Hlavní problém potom představuje rasový podtext týkající se hrdelních trestů. [16] Černoši jsou odsuzováni k trestu smrti ve větší míře než běloši. V letech 1976 až 2003 bylo popraveno 117 černých pachatelů, kteří se dopustili vraždy bílé oběti a jen 8 bílých pachatelů, kteří zavraždili černé oběti. Rozbor hrdelních případů ve Filadelfii dokonce ukázal, že černochům se dostává čtyřikrát častěji rozsudku smrti než bělochům. Harry Blackmun (1908–1999), bývalý soudce Nejvyššího soudu a sám zastánce hrdelního trestu, uvedl: „I za těch nejsofistikovanějších zákonů o trestu smrti hraje rasový původ významnou roli při rozhodování o tom, kdo bude žít a kdo zemře.“[17] Dalším problémem je, že v USA za posledních 18 let bylo odsouzeno nejméně 27, kteří byli shledáni u vyšší instance soudu nevinnými. Například nevinnost Randalla Dale Adamse, propuštěného 1989 po 12ti letech čekání ve frontě smrti v Texasu za vraždu policejního důstojníka, vyšla najevo pouze díky tomu, že se o jeho případ zajímali filmoví tvůrci. Jiní odsouzenci neměli to štěstí.

USA se nechystá v nejbližší době zakázat trest smrti na federální úrovni, což vyplývá z nesouhlasu veřejnosti, a tudíž neochotou vlády s tím cokoliv dělat.

Trest smrti v Číně

Čína každoročně popraví více lidí než celý svět dohromady. Jen v roce 2009 se oficiálně jednalo o 1 718 poprav. K tomuto číslu je však nutno poznamenat několik věcí. Podle zprávy Hospodářské a sociální rady (ECOSOC) z roku 2006. [18]Čína odmítá odkrýt úplné a plnohodnotné statistiky o rozsudcích smrti. Vždy uveřejní jen část ze svých záznamů a zbylým případům, zvláště těm, které byly politicky motivované, dává punc státního tajemství.

Těmto nepřímým důkazům nahrává například vyjádření pana Chen Zhonglina z března 2004, který byl ředitelem právnické akademie na *Southwestern University of Politics and Law* v čínském Chongqingu a členem národní legislativní rady a který prohlásil, že se v Číně vykonává téměř 10 000 rozsudků smrti každý rok. Když se toto číslo dostalo do médií, Zhonglin uvedl, že se nejedná o oficiální statistiky, nýbrž o názor několika akademiků.

Ministerstvo zahraničních věcí Číny odmítá vysvětlit tyto nejasnosti a ani nereaguje na výzvy k průzkumům ohledně trestu smrti, které ECOSOC provádí. Získat jakékoliv přesné údaje o skutečném množství vykonaných trestů smrti v Číně je velmi složité a tato data jsou prakticky nedohledatelná právě z toho důvodu, že se jedná o státní tajemství.

Dalším známým problémem v Číně je existence mučení jako výpovědního prostředku, nemožnost svobodného výběru advokáta z důvodu registru advokátů, kteří mohou v takovýchto případech klienta zastupovat a kteří jsou pod vlivem vládnoucí strany, či fakticky neexistující presumpce neviny.

V Číně jsou všechny rozsudky smrti pod kontrolou tzv. Nejvyššího lidového soudu (Supreme People's Court) a pod zpětnou kontrolou Ministerstva spravedlnosti, tudíž zde mimo jiné dochází k zásahu výkonné moci do moci soudní, a tudíž i právo na spravedlivý proces je flagrantně porušováno.[19]

V Číně se uděluje trest smrti za 46 možných zločinů, mezi které patří mimo násilné činy (vražda, znásilnění) také vyvolávání nepokojů a rebelování, vyvolání boje za osamostatnění se od Čín (např Thaiwan), špionáž, anebo zpronevěra, ale také za pašování drog.

Poprava zastřelením v Číně je ukázaná zde na tomto videu, ovšem předem vás varuji, že jeho

obsah je znepokojující:
https://www.youtube.com/watch?v=1q7BnTk_qX4&has_verified=1&bpctr=1609596825

Závěr

V minulosti byl trest smrti vnímán mezi vládci ale i širokou veřejností, jako spravedlivý rozsudek a účinná obrana společnosti, dnes už tomu tak ale není. Z objektivního průzkumu vyplívá, že je trest smrti v mnohých zemích na ústupu, a tudíž se i samotný pohled společnosti na něj změnil. Jedním z důvodů by mohla být skutečnost, že se pod katovou sekerou může ocitnou člověk vinný i nevinný, a ani jednomu není po vykonání trestu pomoci. Trest smrti je nevratný a konečný.

Na začátku mého výzkumu jsem byla odpůrcem trestu smrti, ale nyní, když stojím na jejím konci, si ani já nejsem jistá, kde se přikláním. Překvapilo mě, že z ekonomického hlediska je trest smrti daleko dražší než doživotní uvěznění, pokud se ovšem bavíme o humánním zacházení. Naopak mě nezaskočil fakt, že jako ochrana společnosti trest smrti nefunguje, a že se ve světě i v dnešní popravují nevinní lidé. Dále mi tato seminární práce umožnila podívat se na druhou stranu barikády a pochopit i příznivce trestu smrti. Přijde mi, že hlavní motivací lidí podporující trest smrti je strach o své blízké a možnost odplaty. Myslím si, že právě zde se nachází rozkol mezi subjektivním a objektivním zážitkem (popřípadě subjektivní a objektivní existencí zla), jenž posouvá tuto debatu mezi širokou veřejnost.

Snažila jsem se, aby tato práce vyvolala rozpor, uvažování a také rozproudila diskusi. Tato práce neměla v žádném případě působit zaujatě, přestože poukazovala na problémy spojené s trestem smrti. Myslím si, že trest smrti má stejně, jako každá problematika, dvě strany mince a pokud člověk pohlíží na obě zároveň, jen těžko se rozhodne, která je ta správná.

Seznam použité literatury

- Lyons, L. Historie trestu. Praha: Svojtka a Co., 2004.
- Monestier, M. Historie trestu smrti. Praha: Rybka Publisher, 1999
- Fico, R. Trest smrti, 1.vyd. Bratislava: KÓDEXPRESS, s.r.o., 1998, str. 14.
- Chmel, L. Nejslavnější popravy. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2004, str. 81-82
- Derida, J. Co přinese zítřek? dialog. 1.vyd. Praha Karolinum, 2003, str. 199-206

- Inciardi, J. A. Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy. 1.vyd. Praha: Victoria Publishing, 1994, str. 507.
- Kuchta, Josef a Karel SCHLEE. Trest smrti včera a dnes [Brno: Univerzita J.E. Purkyně], 1982, s. 17-24.

Internetové stránky

- https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20190212STO25910/trest-smrti-v-evrope-a-ve-svete-fakta-a-cisla
- https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/HRC_trest_smrti.pdf
- https://vilimkova.estranky.cz/clanky/seminarni-prace/trest-smrti.html
- https://zsv-maturita.cz/trest-smrti-a-jeho-vyvoj-seminarni-prace/
- https://www.amnesty.cz/trest-smrti
- http://www.lidskaprava.cz/student/trest-smrti/clanky/-mytu-o-trestu-smrti
- https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/33055/DPTX_2010_1__0_35194_0_79649.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- https://theses.cz/id/t6gbxg/68240-305641644.pdf
- https://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/60954/
- https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html
- https://is.muni.cz/th/di3db/Trestm_smrti_v_ceskem_a_mezinarodnim_pravu.pdf
- https://is.muni.cz/th/dsw0r/BP.pdf
- http://www.hoschl.cz/files/422_cz_TR-SMRTI.pdf
- https://www.americkecentrum.cz/o-usa/zeptali-jste-se/proc-maji-spojene-staty-trest-smrti/
- http://www.lidskaprava.cz/student/trest-smrti/clanky/-mytu-o-trestu-smrti
- https://eurozpravy.cz/zahranicni/asie-a-australie/246071-zahadami-obestrene-cinske-tresty-smrti-kolik-byva-popraveno-lidi-jakym-zpusobem-a-z-jakeho-duvodu/

[1] Penologie je nauka o trestání, o druzích trestu a jejich účinnosti.

[2] KUCHTA, Josef a Karel SCHLEE. Trest smrti včera a dnes [Brno: Univerzita J.E. Purkyně], 1982, s. 17-24.

[3] LYONS, L. Historie trestu 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svojtka & Co., 2004 s. 27

[4] To execute or not: A question of cost? NBC News [online]. 7. 3. 2009 [cit. 3. 3. 2016]. Dostupné z:

http://www.nbcnews.com/id/29552692/ns/us_news-crime_and_courts/t/execute-or-not-question cost/#.VtN9AZzhCM9

[5] Inciardi, J. A. Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy. 1.vyd. Praha: Victoria Publishing, 1994, str. 507.

[6] Inciardi, J. A. Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy. 1.vyd. Praha: Victoria Publishing, 1994, str. 507.

[7] Chmel, L. Nejslavnější popravy. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2004, str. 81-82

[8] Derida, J. Co přinese zítřek? dialog. 1.vyd. Praha Karolinum, 2003, str. 199-206

[9] Dostupné z http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&MID=240&phContent=~/EDL/J

[10] Fico, R. Trest smrti, 1.vyd. Bratislava: KÓDEXPRESS, s.r.o., 1998, str. 14.

[11] Dohledatelné zde: https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20190212STO25910/trest-smrti-v-evrope-a-ve-svete-fakta-a-cisla

[12] Exkluzivně Minsk/Berlín 16:10 8. dubna 2019, iRozhlas

[13] MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátku po současnost [ve světě a českých zemích]. Vyd. 1. V Praze: Rybka Publisher, 1998, s. 450*

[14] Ústava Spojených států amerických [online]. [cit. 2009-09-20]. Dostupné z: https://klempera.tripod.com/usustava.htm

[15] LYONS, L. Historie trestu. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svojtka & Co., 2004. s. 180.

[16] Tato skutečnost je zmiňována Amnesty International, ovšem její relevantnost je velmi

špatně ověřitelná. Každopádně slova bývalého soudce Nejvyššího soudu USA uváděná dále v textu, tomuto faktu nahrávají.

[17] LYONS, L. Historie trestu. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svojtka & Co., 2004. s. 180

[18] Civil and political rights, including the questions of disappearances and summary executions [online]. United nations, 2006 [cit. 2009-09-20]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/reports/E_CN_4_2006_53_Add_3.pdf>.

[19] Asociace pro mezinárodní otázky využívá zpravodajství z databází ČTK, jejichž obsah je chráněn autorským zákonem. Dohledatelné zde: »www.amo.cz« »www.studentsummit.cz«